

ПРИМЉЕНО: 14.7.2018.			
ОПШ. ЈЕД.	БРОЈ	ПРИЛОЖИ	ВРЕМЕН. СТ.
	779		

ИЗВЈЕШТАЈ

о оцјени урађене докторске дисертације

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

Научно-наставно вијеће Правног факултета Универзитета у Бањој Луци је на VIII сједници одржаној дана 05.07.2017. године, донијело Одлуку о именовању комисије за подношење Извјештаја о израђеној докторској дисертацији мр Недељка Милаковића (број: 12/3.725-VIII-7/17) под називом „Права и обавезе осигураника у здравственој заштити“, у саставу:

1. Др Радоје Брковић, редовни професор Правног факултета Универзитета у Крагујевцу, ужа научна област јавноправна и теоријскоправна, са избором на „Радно и социјално право“, и „Службеничко право“, предсједник,
2. Др Жељко Мирјанић, редовни професор Правног факултета Универзитета у Бањој Луци, ужа научна област „Радно и социјално право“, ментор, члан.
3. Др Радослав Лале, доцент Правног факултета Универзитета у Источном Сарајеву, ужа научна област „Радно и социјално право“, члан.

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Недељко (Здравко) Милаковић је рођен 28.09.1952. године у Бањој Луци (Босна Херцеговина, Република Српска), гдје је завршио Правни факултет и стекао звање дипломирани правник 22.02.1985. године.

На Правном факултету Универзитета у Бањој Луци завршио је Постдипломске магистарске студије под називом: „Радно право и управљање“ и стекао научно звање магистар радног права. Магистарски рад под називом „Радни односи стручних кадрова у здравству“ (из уже научне области „Радно и социјално право“) одбранио је 12. јула 1991. године.

Пријаву теме докторске дисертације под називом „Права и обавезе осигураника у здравственој заштити“ (из уже научне области „Радно и социјално право“) поднио је на Правном факултету Универзитета у Бањој Луци, 1. јула 2015.

III УВОДНИ ДИО ОЦЈЕНЕ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Наслов докторске дисертације гласи „Права и обавезе осигураника у здравственој заштити“. Сенат Универзитета у Бањој Луци је на 50. сједници одржаној 26.11.2015. донио Одлуку о давању сагласности на Извјештај Комисије о оцјени

подобности теме и кандидата за израду докторске дисертације (Одлука број:02/04-3.3610-83/15).

Докторска дисертација мр Недељка З. Милаковића написана је ћиричним писмом /Times New Roman, фонт 12, проред 1,15/. Обим дисертације је 363 странице, а састоји се од 334 страница текста и 22 страница које садрже списак литературе. У дисертацији је приказано 8 табела и 4 графикона, а она садржи 876 фуснота. Списак цитиране литературе /монографије, уџбеници/ садржи ознаку 120 књига, 138 чланака/научни чланци/, 61 правних извора, 67 интернет извора и 40 осталих извора.

Поред садржаја, листе скраћеница и литературе, текст дисертације је подијељен на осам глава и закључна разматрања како сlijеди: Глава I Уводни и методолошки приступ; Глава II Извори здравственог права; Глава III Здравље и здравствена заштита; Глава IV Преглед настанка и развоја здравственог осигурања; Глава V Здравствено осигурање; Глава VI Положај и права пацијената; Глава VII Одговорност пацијената и одговорност за повреду права пацијената; Глава VIII Заштита права пацијената; Закључна разматрања. У *првој глави* под називом „Уводни и методолошки приступ“ објашњени су предмет и циљеви истраживања, постављене хипотезе, наведене кориштене методе истраживања, описано подручје и прецизно одређен оквир истраживања. *Друга глава* под називом „Извори здравственог права“, садржи: преглед и поређење разних дефиниција и појединачну разраду начела у здравственом праву; објашњење утицаја других грана права, обиљежја унутрашњих и објашњење утицаја међународних извора права. Кандидат у анализи полази од дефиниције појма „здравље“ СЗО-е која велики значај даје социјалним детерминантама здравља и мултисекторском приступу здрављу и анализира разлике између ове и других дефиниција здравља. Полазећи од тога и разних дефиниција медицинског и здравственог права, кандидат указује да су савремене тенденције развоја заштите здравља посљедица развоја медицинске науке, информатичке и друге технологије, социјалног развоја и да ови појмови служе за означавање бројних етичких правила која уређују односе у обављању здравствене дјелатности. У *трећој глави*, кандидат здравље и здравствену заштиту посматра као једно од основних људских права која се не може одвојити од социјалних детерминанти здравља, а за чије остваривање је одговорна друштвена заједница. Кандидат наглашава да се стога у међународним изворима позивају државе да законима уреде и осигурају ово право, обезбиједи физичку, географску и економску доступност здравствених услуга. У *четвртој глави* је дат преглед развоја здравственог осигурања, првенствено у погледу болести и несреће на послу, започет као резултат процеса индустријализације и притиска радничких удружења, објашњен је утицај Међународне организације рада, значај увођења Националне здравствене службе, прво у Великој Британији /1948/, а касније и у другим земљама, те значај докумената СЗО, а посебно њене стратегије „Здравље за све до 2000. године“. У анализи дуге традиције здравственог осигурања на простору бивше Југославије полази се од Закона о народном санитетском фонду у Краљевини Србији из 1879. године, са којим настаје здравствено осигурање на овом простору и издваја Закон о осигурању радника из 1922. као примјер модерног европског закона у то вријеме. Развој социјалног осигурања послје II свјетског

рата доведен је у везу са промјенама друштвеног и правног система (децентрализација, децентрализација). Кандидат констатује да настанак система здравственог осигурања Републике Српске започиње 1993. године доношењем Закона о здравственој заштити и Закона о здравственом осигурању написаним у складу са документима СЗО, а према законодавној пракси европских земаља и начелима савременог систем здравствене заштите и здравственог осигурања. У *петој глави* под називом „Здравствено осигурање“ предмет истраживања су обиљежја јавног и приватног, обавезног и добровољног здравственог осигурања и права у обавезном осигурању: право на здравствену заштиту, право на накнаду плате за вријеме привремене спријечености за рад, право на накнаду трошкова превоза код остваривања здравствене заштите; те организација, методи и модели финансирања осигурања; лично учешће осигураних лица у трошковима здравствене заштите. У *шестој глави* под називом „Положај и права пацијената“ ова права су објашњена као тековина међународног права и дио основних људских права, те су предмет истраживања најважнији међународни документи: Универзална декларација о људским правима УН /1948/; Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима /1966/; Европска конвенција о људским правима /1950/; Ревидирана Европска социјална повеља /1996/; Декларација о промоцији права пацијената у Европи /Амстердам, 1994/, Европска повеља о правима пацијената /Римска повеља, 2002/). Посебан значај је дат Римској повељи која дефинише 14 права пацијената у циљу достизања високог нивоа заштите здравља и квалитета здравствених услуга. Европске земље су после доношења Декларације о промоцији права пацијената и Римске повеље регулисале права пацијената кроз законска акта или повеље према овим актима. Ова глава садржи упоредну правну анализу права пацијената у Републици Српској, у Федерацији Босне и Херцеговине и у водећим земљама у региону Југоисточне Европе. Анализа обухвата: право на доступност здравствене заштите, право на информације; право на слободан избор доктора и здравствене установе, право пацијента да слободно одлучује о свом здрављу, право на заштиту пацијента који није способан дати пристанак, право на повјерљивост личних информација и приватност, право пацијента над којим се врши медицински оглед, право увида у медицинску документацију, право на приговор. Теоријска основа за упоредну анализу су: обиљежја права пацијената у међународним и европским изворима; однос социјалног права и права пацијента; однос права личности и права пацијента; стандарди људских права и вриједности; значај права на физички и психички интегритет и безбједност личности, значај уважавања моралних, културних и религијских убјеђења. У *седмој глави* посвећеној одговорности пацијената и одговорности за повреду права пацијената, прва тематска цјелина се односи на одговорност пацијената: за лично здравље, према другим корисницима здравствене заштите, здравственим радницима, и друштвеној заједници. Истраживање одговорности за повреду права пацијената као друга повезана тематска цјелина, обухвата дисциплинску, прекршајну, грађанску и кривичну одговорност здравствених радника, и у оквиру тога, питање проширења грађанске и кривичне одговорности у циљу очувања и заштите људског здравља. У *осмој глави* под називом „Заштита права пацијента“, објашњена је улога субјеката заштите (заштитник права осигураних лица, омбудсман за људска права) и облика

заштите (приговор, судска заштита), те дата статистичка анализа поднесених приговора осигураних лица заштитнику права у Фонду здравственог осигурања Републике Српске, а која је показала да су најефикаснији облици заштите права пацијента који претрпи штету приликом коришћења здравствених услуга, право на приговор и право на компензацију. Део тематске цјелине која се односи на друге механизме заштите права пацијента обухвата: унутрашњи и стручни надзор; надзор над законитошћу рада и аката; инспекцијски надзор; стандарде и нормативе у здравству; увођење система квалитета; примјену кодекса медицинске етике; улогу удружења пацијената, професионалних удружења здравствених радника, здравствених комора, одбора за здравље локалне самоуправе, те улогу „звиждача“ у случају повреде права пацијената. *Закључна разматрања* садрже резултате истраживања који представљају свеобухватну квалитетну теоријску основу за побољшање уређивања права осигураника и пацијената.

IV УВОД И ПРЕГЛЕД ЛИТЕРАТУРЕ

Основни разлог за истраживање изабране теме јесте систематско формулисање знања потребних за побољшање здравственог законодавства и примјене права осигураника и пацијената, а које недостаје стога што су резултати истраживања у овој области углавном саопштени у чланцима различитог научног значаја са различитим приступом теми. Тема докторске дисертације представља важан предмет научних истраживања, укључујући ниво докторске дисертације, стога што започету реформу здравственог осигурања и здравствене заштите као дијела укупне друштвене реформе започете почетком овог вијека, прате бројне дилеме и проблеми. Проблеми су посебно видљиви у облику појава које угрожавају функционисање система здравствене заштите, као што су: неједнакост осигураних лица у остваривању права; несклад између нормативног и стварног, очигледан кроз несклад између прописаног обима права и могућности за њихово остваривање; угрожена финансијска одрживости система, итд. Као важан разлог за израду докторске дисертације може се издвојити и потреба да се резултати стручних и емпиријских истраживања проведених од стране институција власти и Фонда здравственог осигурања у циљу израде закона и стратешких докумената из области заштите здравља, искористе за формулисање неопходних научних сазнања.

Предмет истраживања су правнотеоријска и нормативна питања заштите здравља, а посебно права, обавезе и одговорност осигураника, права и заштита права пацијената. Научна и стручна правна знања о питањима која су предмет овог истраживања су теоријска претпоставка да се ефикасно и рационално уреди остваривање права на заштиту здравља као уставом утврђеног права и реализују обавезе преузете прихватањем међународних докумената о људским правима и посебно, докумената о правима пацијената. У питању су знања која представљају допринос развоју науке социјалног права, али имају и преднормативни значај. Квалитетно уређивање права и обавеза осигураника и пацијената јесте нормативни услов да се обезбиједи квалитетна и очекивана здравствена заштита, као и претпоставка социјалног развоја. У оквиру истраживачког приступа окренутог потребама законског и ширег нормативног уређивања овог питања, предмет истраживања је поред међународних и европских докумената о правима пацијента и

људским правима, законодавство, и пракса постранзиционих земаља које учествују у процесу европске интеграције и пролазе кроз сличан пут у реформи здравственог система. Основни проблем са којим се током ове социјално осјетљиве реформе суочавају ове земље је несклад између тренда све већих потреба за здравственом заштитом становништва и стварних социјалних, кадровских и финансијских могућности да се то обезбиједи.

Циљеви истраживања су: теоријско објашњење савремених тенденција у регулисању права, обавеза и одговорности осигураника и пацијената, укључујући и настојање да се здравствено (медицинско) право издвоји као посебна научна дисциплина; објашњење теоријских и нормативних појмова и дефиниција које се користе за уређивање заштите здравља; догматичка и нормативна анализа ових права код нас и поређење у односу на водеће земље у региону Југоисточне Европе; утврдити ниво примјене релевантних докумената Свјетске здравствене организације (СЗО), ратификованих међународних докумената која се посредно или непосредно односе на права осигураника и пацијента; утврдити степен усклађености извора унутрашњег социјалног права са правним тековинама Европске уније (ЕУ); формулисати приједлог *de lege ferenda*, како да се унаприједи права осигураника и пацијента у систему здравствене заштите. Основни циљеви истраживања (теоријски и нормативни) формулисани у уводу дисертације су: дефинисање проблема и тенденције развоја права и обавеза у здравственој заштити, идентификација и објашњење савремених тенденција развоја заштите здравља и здравственог осигурања; анализа правних прописа из здравствене заштите и здравственог осигурања Републике Српске и поређење са прописима земаља у региону; давање приједлога *de lege ferenda* како да се унаприједи уређивање и заштита права на здравље као универзалне вриједности и основног људског права, квалитетније правно уређивање, проширивање и гаранција поштовање права осигураника и права пацијената, истраживање значаја правних и других облика заштите права пацијента да би се побољшало остваривање права на здравствену заштиту; већа примјена међународних и европских стандарда који су значајна гаранција веће правне и социјално-здравствене сигурности осигураника и пацијената. Поменути циљеви проистичу дијелом из обавезе хармонизације унутрашњег права са правом ЕУ прихваћене Споразумом о стабилизацији и придруживању. У истраживању и излагању добијених сазнања кандидат полази од међународних стандарда уређења права пацијената и приступа Европске уније према социјализацији здравствене заштите. Теоријски циљеви се односе и на питање како идентификовати и објаснити тенденцију успостављања здравственог (медицинског) права као посебне научне дисциплине која обухвата дијелове разних грана права, укључујући здравствено осигурање и здравствену заштиту као дијелове социјалног права. Постављени циљеви истраживања су логички и прегледно предочени у cjелокупној структури рада од теоријских ставова о здрављу и здравственој заштити до упоредне правне анализе закона о здравственом осигурању и здравственој заштити и других закона.

Постављене хипотезе у докторској дисертацији, истражене у облику правнотеоријске и нормативне анализе, и кроз статистичку обраду званичних података, су: да у нормативном смислу, Република Српска прати и усмјерава развој

здравства и заштите здравља у складу са документима СЗО и другим релевантним међународним документима, као и посматране земље у региону; да социјално законодавство код нас садржи правила слична посттранзиционим земљама у региону; да је остваривање права и обавеза у здравственој заштити условљено економским и друштвеним детерминантама здравља на које, највећим дијелом, утиче друштвена заједница; да реформу здравствене заштите прате: примјена стандарда садржаних у међународним и европским документима, пораст финансијских потреба, захтјев за усклађивањем захтјева грађана са стварним економским и социјалним могућностима; да социјализација медицине позитивно утиче на уређивање права пацијената; да савремена софистицирана технологија и повећани трошкови едукације здравствених радника захтјевају повећање ефикасности здравственог сектора, итд. У тексту дисертације полази се од става да постоје правне претпоставке за афирмацију савременог приступа по коме је пацијент активни субјект у остваривању својих права за разлику од традиционалног приступа у коме је наглашена пасивна улога.

Преглед литературе показује да је за истраживање и писање докторске дисертације коришћена разноврсна домаћа и страна литература коју чине: монографије, уџбеници, научни и стручни чланци, извори међународног и европског права, званични извјештаји, други релевантни извори, судска пракса, те извори доступни путем интернета. Примарна је правна литература, али је коришћена и литература из других научних области која садржи знања о заштити здравља као једном од људских права, а у мјери у којој се односи на тему истраживања. Најважнија правна литература је она из радног и социјалног права, иако је у изради у значајној мјери коришћена и литература из других ужих правних научних области, као што уставно и грађанско право. Основни правни извори су закони који чине здравствено законодавство (закони о здравственој заштити, закони о здравственом осигурању, закони о правима пацијената) и други закони из социјалног законодавства, те други правни извори. У погледу међународних извора, коришћени су разни акти СЗО, Савјета Европе, Међународне организације рада.

Као посебно значајна литература за писање докторске дисертације могу се издвојити сљедеће књиге (уџбеници/монографије):

Алексић Чедо, Балабан Милорад, Ждрале Славко, Кићановић Миливоје, Потпара Љубо, Тудорић Душко, Шошић Мирко, (*Реформа здравственог система Републике Српске до 2000. године* Министарство Здравља и социјалне заштите Републике Српске, 1997); Babić Tatjana, Roksandić Sunčana, (*Osnove zdravstvenog prava* Трех, Zagreb 2006); Ваčić Franjo, Pavlović Šime, (*Komentar Kaznenog zakona*, Organizator, Zagreb, 2004); Bernd von Maydell, Bodiroga-Vukobrat Nada (ур.), (*Mirovinsko i zdravstveno osiguranje – nacionalne reforme u kontekstu evropskih integracija*, Rijeka 2003); Бојан Шпицар (ур.), (*Монографија социјалног осигурања СФРЈ*, Савез заједница здравственог осигурања и здравства Југославије и Савез заједница Пензијског и инвалидског осигурања Југославије, 1977.); Bošković Zvonko, (*Medicina i pravo*, Pergamena, Zagreb 2007); Брајић Влајко, (*Радно право*, Савремена администрација, Београд, 2001.); Wilkinson Richard, (*Unhealthy societies: the afflictions of inequality*, Routledge, London-New York, 1996); Withoukas George, (*Novi put do zdravlja*, (Mile Malešević, prevod) Advaita, Sarajevo 2004); Вукмановић

Чедомир, (*Менаџмент у здравству*, Европски центар за мир и развој (ЕЦПД), Савремена администрација, Београд 1994); Вуковић Дренка, Арандаренко Михаил, (*Социјална политика и криза*, Универзитет у Београду, Факултет политичких наука, Београд, 2009.); Вуковић Дренка, (*Социјална сигурност и социјална права*, Савез друштава социјалних радника Србије, Београд, 1999.); Гавриловић Ана, (*Социјални изазови и менаџмент у социјалној заштити*, Универзитет у Бања Луци, Факултет политичких наука, Бања Лука, 2010); Giddens Anthony, (*Sociology (fourth edition)*, Polity Press, Cambridge 2001); Дедић Сеад, (*Основи социјалног права*, Магистрат, Сарајево, 2000); Deutsch Erwin, Spickhoff Andreas, (*Medizinrecht: Arztrecht, Arzneimittelrecht, Medizinprodukte-recht und Transfusionsrecht*, 5. Auflage, Springer, Берлин, 2003); Dorland Newman, Anderson Douglas, (*Dorland's Medical Dictionary*, 28. ed., Elsevier health sciences, 1994.); Zečević Dušan i sur., (*Sudska medicina i deontologija*, Medicinska naklada, Zagreb, 2004); Јаковљевић Ђорђе, Грујић Вера, (*Менаџмент у здравственим установама*, Европски центар за мир и развој (ЕЦПД), Универзитет за мир Уједињених Нација, Београд 1998.); Јашаревић Сенад, (*Социјално право*, Универзитет у Новом Саду, Правни факултет, Нови Сад 2010); Jelčić Vera, (*Socijalno pravo : prava u sistemu socijalnog osiguranja u SFRJ*, Informator, Zagreb, 1982.); Јовановић Љубиша, (*Лекарска тајна – кривично правна разматрања*, Институт за упоредно право, Београд, 1959); Јовановић Предраг, (*Радно право*, Правни факултет Нови Сад, Нови сад 2012); Јовичић Катарина, (*Системи здравствене заштите и здравственог осигурања*, Институт за упоредно право, Синдикат лекара и фармацеута Србије, Београд, 2014.); Ковачевић Љубинка, (*Правна субординација у радном односу и њене границе*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд 2013); Кулић Живко, (*Радно право*, Мегатренд универзитет, Београд, 2006.); Лакмичевић Душан, (*Увод у социјалну политику*, Савремена администрација, Београд 1980); Last John, (*A Dictionary of Epidemiology*, Oxford University Press, 2000); Laufs Adolf, et al., (*Handbuch des Arztrechts*, 3. Auflage, Verlag C.H. Beck, Munchen, 2002); Летица Славен, (*Здравствена политика у доба кризе*, Напријед, Загреб 1989; *Криза и здравство*, Стварност, Загреб, 1984); Лубарда А. Бранко, (*Европско радно право*, ЦИД Подгорица, 2004; *Увод у радно право са елементима социјалног права*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд 2013); Максимовић Златко, et al., (*Менаџмент у здравству*, Медицински факултет Универзитета у Бањој Луци, 2014.); Марић Јован, (*Медицинска етика*, ХИВ допуњено и прерађено издање, Меграф, Београд 2005); Matulić Tonči, (*Bioetika*, Glas Koncila, Zagreb, 2001.); Милаковић Недељко, (*Радни однос стручних кадрова у здравству*, Магистарски рад, Универзитет у Бањој Луци, Правни факултет, Бања Лука, 1991); Milinčić Vjekoslav, (*Deontologija profesije liječnik, život čovjeka i integritet liječnika – čudoredna raskrižja bioetike*, Pravni fakultet, Zagreb, 1996); Миловановић Димитрије, (*Медицинска етика*, IV измијењено и допуњено издање, Научна књига, Београд 1992); Милосављевић Милосав, (*Социјална истраживања*, ЈП Службени гласник, Фондација Солидарност Србије, Београд, 2013); Мирјанић Жељко, Савић Снежана, (*Социјално право са основама права*, Филозофски факултет Универзитета у Бањој Луци, Бања Лука 2003); Мићовић Предраг, (*Глосар дефиниција термина за планирање, организацију, управљање и руковођење здравственим системом*, Институт за заштиту здравља Србије „др

Милан Јовановић Батут“, 1997; *Менаџмент здравственог система*, Европски центар за мир и развој (ЕЦПД), Београд 2000); Огризовић Добросав, (*Економика осигурања*, ЗОИЛ, Сарајево 1985); Падован Иво ур., (*Медицински лексикон*, Лексикографски завод Мирослав Крлежа, Загреб 1992); Пејаковић Самуило, (*Судско медицинска експертиза и лекарска грешка пред друштом и судом*, Научна књига, Београд, 1991); Петровић Душан, Симић Радослав, (*Медицинска етика и медицинско право*, ауторско издање, Крагујевац: МБ Линија, 2006); Попић Момир, Тудорић Душко, Алексић Чедо, Дракулић Мица, Максимовић Славко, Ђњато Војислав, (*Здравство и здравствено осигурање Републике Српске – збирка прописа*, Студио „ARS Medica“ за истраживање и развој здравства, Нови Београд, 1996.); Права пацијената, Хрватска удруга за права пацијената, Хрватска удруга за промицање права пацијената, Сплит, 2009.; Радишић Јаков, (*Медицинско право*, II издање, НОМОС, Београд 2008.; *Медицинско право*, Универзитет УНИОН, Правни факултет, Београд, 2004; *Одговорност због штете изазване лекарском грешком у лечењу и у обавештавању пацијента*, НОМОС, Београд 2007; *Професионална одговорност медицинских посленика*, Институт друштвених наука - Центар за политиколошка истраживања и јавно мишљење, Београд 1986.); Ракоњац Антић Татјана, (*Пензијско и здравствено осигурање (друго издање)*, Економски факултет у Београду, Београд 2010.); Ристић Јован, (*Медицина и друштво*, Радничка штампа, Београд 1975); Садиковић Тазим, (*Европско право људских права*, Магистрат, Сарајево 2003.); Салихбеговић Ехлимана, (*Медицинска пракса и етичко питање*, Министарство здравства Кантона Сарајево, Сарајево, 2008.); Смајкић Ариф (ур.), (*Здравље 21 : оквир политике Здравље за све за Европску регију Сјетске здравствене организације (СЗО)*, Свјетска здравствена организација, Завод за здравствену заштиту БиХ, Сарајево 2000); Стаматовић Миливоје, Јаковљевић Ђорђе, Легетић Бранка, Мартинов-Цвејин Мирјана, (*Здравствена заштита и осигурање*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд 1997); Стамболић Вук, (*Друго лице медицине*, Књижевна заједница, Нови Сад 1989.); Тимотић Бранивоје, Анђелски Христо, (*Здравствено законодавство*, Елит-Медица, Београд 2004); Тирић Јован, Сепи Роберти, Шупут Дејан (*Здравствени закони*, Службени гласник, Београд 2006); Ulsenheimer Klaus, (*Artzstrafrecht in der Praxis*, Heidelberg, 1988); Учур Ђ. Маринко, (*Социјално право*, Информатор, Загреб, 2000.); Франета Душка, (*Људско достојанство као правна вредност*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2015.); Финжгар Алојзиј, (*Права личности*, Службени лист, Београд, 1988.); Фулер Лон, (*Моралност права, друго издање*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд 2011); Forges Jean-Michel, (*Le Droit de la sante*, Presses Universitaires de France, 2000); Honsell Heinrich (Hrsg.), (*Handbuch des Arztrechts*, Schulthess Polygraphischer Verlag Zürich, 1994.); Šarađević Tefko, Wood Judith, (*Consolidation of Information. A Handbook of Evaluation, Restructuring and Repackaging of Scientific and Tehnical Information*, United Nations Educational, Scientific, and Cultural Organization, Paris, 1981); Шегота Иван, (*Нова медицинска етика (биоетика)*, Медицински факултет, Ријека, 2000); Шепаровић Звонимир, (*Границе ризика – етичкоправни приступи медицини*, Информатор, Загреб 1998.); Шерцер Анте ур., (*Медицинска енциклопедија*, књига 4, Југославенски лексикографски завод Загреб, 1969.); Шолак Здравко, (*Финансирање здравствене заштите и право на*

Здравље, Институт за међународну политику и привреду, Београд 2010); Штифанић Мирко, Бошковић Звонко, (*Права пацијената: водич за културу познавања и поштовања права пацијената*, Адамић, Ријека 2007); Шундерић Боривоје, (*Социјално право*, Правни факултет Универзитета у Београду, 2009); Шчепин О. П., Царегородцев Г. И., Ерохин В. Г., (*Медицина и обичајство*, Москва 1983).

Такође, требало би издвојити најважније научне чланке који су кориштени у изрази дисертације:

Алексић Живојин, Чејовић Бора, („Кривично-правни осарт на оперативни захват и престанак пацијента“, *Медицина Данас*, Београд, бр. 4/1967.); Babić-Bosanac Sanja, Džakula Aleksandar, („Patients' Rights in the Republic of Croatia“, *European Journal of Health Law*, vol. 13, 2006,); Бартуловић Мирко, (Право – достојанство – здравље – закон (Хрватска), *Правни живот*, бр. 9/2013); Беванда М., Чолаковић М., („Право пацијента на обавјештеност и престанак и правне последице лијечења без престанка пацијента“, *Актуалности грађанског и трговачког законодавства и правне праксе*, Неум, 12. -14. јун 2009.); Богданић Марина, („Однос моралног и легалног у медицинској етици – америчко искуство 40 година повезаности биоетике и правног система“, *Биоетика и медицинско право*, Зборник радова 9. биоетичког округлог стола (БОСР9) Ријека, Медицински факултет Свеучилишта у Риједи, 2009); Bošković Zvonimir, („Zakon o zaštiti prava pacijenata : reforma zdravstvenog zakonodavstva Republike Hrvatske“, *Hrvatska pravna revija*, 5/2005.; „Kodeks medicinske etike i deontologije – etika profesije liječnik“, *Informator*, Zagreb, br. 5046-5047, 2002; „Prava pacijenata na primjerenu obavještenost i odlučivanje“, *Informator*, Zagreb, br. 5343, 2005; „Profesionalna liječnička tajna“, *Informator*, Zagreb, br. 5329, 2005); Visković Nikola, („Bioetika i biomedicinsko pravo“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, 1-2/1995); Водинелић Владимир, („Лично право као субјективно право и као грана права“, *Архив за правне и друштвене науке*, 3/1976); Vörös Imre, („Европски споразум – правни основи за односе између ЕУ и средње и источне Европе“, *Правни живот*, Београд, бр. 12/1997); Vukičević Slobodan, („Polivalentni stručnjaci vratit će vjeru u pravo i medicinu“, *Novi list HR* od 20. februara 2009.); Дабић Љубиша, („Коморе здравствених радника у Републици Србији“, *Правна ријеч*, Бања Лука, број 22/2010); Dieter Hart, („Patients' Rights and Patients' Participation Individual and Collective Involvement: Partnership and Participation in Health Law“, *European Journal of Health Law* vol. 11, 2004.); Донећ Дончо, („Увођење дијагностичке сродне групе за плаћање болница и искуства Републике Македоније“, *Менаџмент здравствених институција*, Европски центар за мир и развој, Универзитет за мир Уједињених Нација, Београд 2013); Драшкић Марија, („Права пацијената – крај патерналистичког концепта медицине“, *Правни живот*, бр. 9/1998); Жарковић Јелена, („Здравствена заштита и здравствено осигурање у светлу хармонизације са правом ЕУ“, *Правни живот*, бр. 9/2005); Зборник радова *Здравствена политика и стратегија*, Интернационални конгрес „Здравље за све“, Бања Лука, Удружење Здравље за све, 2003.; Иванчић - Качер Бланка, („Хрватско медицинско право“, *Правни живот*, број 9/2009; „Увод у трансплантацијско право“, *Правни живот*, Београд бр. 9/2010); Ивовић Неда, („Допринос пацијента настанку или увећању штете“, *Правни живот*, Београд бр. 9/2006; „Сагласност за експерименталне медицинске третмане“, *Правни живот*, Београд, бр. 9/2004; „Узрочна веза између

лекарске грешке и штете", *Правни живот*, Београд, бр. 9/2005); Јаковац-Лозиф Дијана, („Права дјетета као пацијента“, Зборник радова Актуалности грађанског и трговачког законодавства и правне праксе, Мостар бр. 3/2005); Јовичић Катарина, („Системи здравствене заштите и здравственог осигурања – упоредноправна анализа у европским земљама“, *Системи здравствене заштите и здравственог осигурања*, Институт за упоредно право Београд, Синдикат лекара и фармацеута Србије – Градска организација Београд, Београд 2014); Кажиф Томислав, („Медикализација у друштву и психијатрији“, *Scripta medica*, Бања Лука 2010); Калез Зорислав, Бабић Татјана, Роксандић Сунчана, („Основе здравственог права“, *Зборник радова Правног факултета у Сплиту*, 3-4/2006); Кешман Љубимир, („Права пацијента и актуелна питања код нас“, *Правни живот*, Београд, бр. 9/2009); „Здравствена заштита и пацијентова права у нашој свакодневници“, *Правни живот*, Београд, бр. 9/2011; „Јавна лекарска комора и медицинско правна заштита“, *Правни живот*, Београд бр. 9/2000; „Како остварити право пацијента на трансплантацију органа који су му потребни“, *Правни живот*, Београд бр. 9/2012; „Чекање на заказани преглед или лекарску интервенцију као околност са неповољним последицама“, *Правни живот*, Београд, бр. 9/2003); Клајн-Татић Весна, („Правно-етички аспекти медицинских истраживања која укључују затворенике“, *Правни живот*, 9/2010; „Дужност лечења пацијента у трајно вегетативном стању или у коми“, *Правни живот*, Београд бр. 9/2003; „Палијативно лечење у светлу правних разматрања“, *Правни живот*, Београд бр. 9/2004); Клариф Петар, („Одговорност за штете у медицини“, *Информатор*, бр. 5016-17, 2002); Коштуница Војислав, („Општа декларација и социјално право“, *Југословенска ревија за међународно право*, број 1-2/1989); Лакичевић Душан, („Социјално право“, *Социјална политика*, број 10/78); Лале Радислав, („Дисциплинска одговорност запослених у сјетлу новог Закона о раду Републике Српске“, *Радно и социјално право*, Часопис за теорију и праксу радног и социјалног права, Београд, 2/2016, година XX); Лацковић Маја, („Положај лијечничких комора у ЕУ – њихове самоуправе и самосталности“, *Лијечничке новине*, Гласило Хрватске лијечничке коморе, број 142/2015); Лубарда Бранко, („Посебна заштита запосленог узбуњивача – Европско, упоредно и домаће право и пракса“, *Правни живот*, 11/2011); Малетић Драгана, („Самолечење“, *Правни живот*, број 9/2008; „Поштовање принципа аутономије воље пацијента у лечењу затвореника“, *Правни живот*, Београд бр. 9/2010; „Професионална слобода лекара“, *Правни живот*, Београд бр. 9/2011); Марић Борислав, Радоман Миленко, („Здравствена заштита осуђених лица“, *Правни живот*, Београд бр. 9/2000); Марић Јован, („Етичка дилема недобровољног лечења алкохоличара и наркомана“, *Правни живот*, Београд бр. 9/1997); Марјановић Весна, („Добровољно здравствено осигурање“, *Приватизација и перспективе осигурања у земљама у транзицији*, Економски факултет Београд, 2003); Марковић Милан, („Право на највиши достижни стандард здравља“, *Правни живот*, Београд, бр. 9/2009); Марчетић Драгана, („Лекарска грешка – терет доказивања у парничном поступку“, *Српска правна мисао*, број 44/2011; „Карактеристика поступка за накнаду штете настале лекарском грешком“, *Правни живот*, Београд бр. 9/2012); Матијевић Берислав, („Право на тјелесни интегритет и обавезна пружања здравствене услуге“, *Хрватска правна ревија*, број 9/2008.); Мирјанић Жељко, („Role of social partners in protecting

an employed whistleblower as an element of social development" 18th International Scientific Conference on Economic and Social Development – „Building Resilient Society“, Загреб 2016; „Значај социјалног дијалога у процесу усклађивања домаћег права са правом Европске уније“, *Зборник радова Правног факултета у Нишу*, бр. 68/2014, Ниш 2014); Мирјанић Жељко, Чошабић Јасна („Protection of whistleblower's employment status“, *The Legal Challenges of Modern World*, 16th International Scientific Conference on Economic and Social Development, Сплит 2016); Мујовић-Зорнић Хајрија, Сјенчић Марта, („Кодекс лекарске етике као израз сталешке саморегулативе у медицини“, *Правни информатор*, 6/2003); Мујовић-Зорнић Хајрија, („Пацијентова права – универзалност и европски концепт“, *Зборник радова Актуалности грађанског и трговачког законодавства и правне праксе*, Неум, 3/2005; „Правни проблеми клиничког испитивања лекова“, *Правни живот*, 9/1997; „Право као гарант вршења медицине“, *Билтен Југословенског удружења за медицинско право*, 1/2001; „Уговор о медицинском третману“, *Страни правни живот*, 1-3/2001; „Уговор о медицинском третману“, *Страни правни живот*, Београд 1-3/2001; „Правни проблеми клиничког испитивања лијекова“, *Правни живот*, Београд 9/1997); Мујовић-Зорнић Хајрија, Клајн-Татић Весна, Радишић Јаков, Сјеничић Марта, Марковић Милан, Јовић Олга, („Пацијентова права у систему здравства“, Институт друштвених наука Београд, Београд, 2010); Мујовић-Зорнић Хајрија, Миленковић Марко, („Пацијентова права кроз законодавне реформа“, *Правни живот*, Београд бр. 9/2013); Мујовић-Зорнић Хајрија, Петровић Здравко, („Одговорност здравствених установа за штете као последице лечења“, *Војно-санитетски преглед*, часопис лекара и фармацеута Војске Србије, Београд вол. 69, бр. 8/2012); Насић Милан, („Како од закона до праксе“, *Пацијент данас*, 2004.); Никић – Совиљ Љиљана, („Заштита права пацијената у здравственом систему Србије и земљама Европе“, *Правни живот*, број 9/2005; „Заштитник пацијентових права у здравству Србије“, *Правни живот*, бр. 9/2003; „Права пацијента на услуге хитне медицинске помоћи“, *Правни живот*, број 9/2008; „Пацијенти и њихова права у новој законској регулативи Србије“, *Правни живот*, Београд бр. 9/2006); Николић Крсто, („Право на прогнозу болести“, *Правни живот*, број 9/2002; „Кривично-правна одговорност лекара због неуредног вођења медицинске документације“, *Правни живот*, Београд бр. 9/1998); Петровић Здравко, („Накнада нематеријалне штете због повреде права личности“, *Војна књига*, Београд 1996; „Еутаназија и право на живот“, *Правни живот*, Београд бр. 9/1995); Петровић-Шкерић Вида, („Лекарска тајна и вештачење“, *Свет рада*, вол. 1, 4/2004); Просо Маја, („Нека правна питања информисаног пристанка у Хрватској легислативи и пракси“, *Зборник радова Правног факултета у Сплиту*, 2/2006); Радишић Јаков, („Лекар и пацијент као уговорни партнери“, *Правни живот*, број 11-12/1993; „Медицински стандард и одговорност лекара“, *Правни живот* бр.9/2008; „Медицинско право у свету и код нас“, *Правни информатор*, 9/2002; „Непристајање на лијечење дјете из вјерских побуда“, *Правни живот*, Београд бр. 9/2001); Радоловић Алдо, („Субјективна неимовинска права у грађанском праву“, *Зборник правног факултета Свеучилишта у Ријеци* број 4/1983); Rynning Elisabeth, („The Ageing Populations of Europe — Implications for Health Systems and Patients' Rights“, *Journal of Health Law* vol. 15, 2008.); Роксандић Сунчана, („Правна природа

односа између даватеља и корисника здравствених услуга", *Лијечничке новине* бр. 26/2004); Roksandić Sunčana, Babić Tatjana, Budić Nikolina, ("Legal Classification of Relations btw Doctors nad Patients in Republic of Croatia", *International Congress on Medical law, book of proceedings*, Seoul, Korea, 2005.) Ромштајн Иван, („Накнада нематеријалне штете за физичке болове“, *Правни живот* бр. 3/1988.); Roscam Abling Henriette, („Rights of Patients in the European Context, Ten Years and After“, *European Journal of Health Law* vol. 11, 2004); Рушиновић-Сунара Ђула, („Права пацијената и партнерски односи у суству здравства“, *Сестринство, сигурност и права пацијената*, Здравствено велеучилиште, Опатија 2006); Sándor, J. („Data protection in Health Care, Beyond Biomedical Use“, *Frontiers of European Health Law: yearbook 2002.*, Erasmus University, Rotterdam, 2003); Сјеничић Марта, („Основни принципи медицинске етике“, *Правни живот*, 9/2005; „Правни аспекти трансформисања медицине из реактивне у проспективну – П4 – медицину“, *Правни живот*, Београд, бр. 9/2011, стр. 425-437; „Правна питања увођења електронске здравствене документације у Србији“, *Правни живот*, Београд бр. 9/2009; „Одговорност због дијагностичких грешака“, *Правни живот*, Београд бр. 9/2004; „Новије промене у правној регулативи Републике Србије у области здравства“, *Српска правна мисао*, Правни факултет Бања Лука, бр. 44/2011; „Механизми плаћања пружаоца здравствених услуга“, *Правни живот*, Београд, бр. 9/2006; „Медицински третман и потребан степен пажње“, *Српска правна мисао*, Часопис правног факултета Универзитета у Бања Луци, бр. 1-4/2004 – 2005); Сјеничић Марта, Драгана Марчетић, („Дужности пацијента – европски и англосаксонски правни систем“, *Правни живот*, Београд бр. 9/2014); Славнић Јован, („Уговор о добровољном здравственом осигурању као предмет законског регулисања : прилог расправи о регулисању уговора о осигурању у новом Грађанском законика Србије“, *Европске реформе у праву осигурања Србије*, зборник радова, Палић 2010.); Стојановић Ивана, („Лекарска грешка и обавезна патолошка обдукција“, *Правни живот*, Београд бр. 9/2009; „Право и дужност утврђивања узрока смрти пацијента“, *Правни живот*, Београд бр. 9/2008; „Право на увид у медицинску документацију“, *Правни живот*, Београд бр. 9/2011; „Право пацијента на друго мишљење“, *Правни живот*, Београд бр. 9/2012; „Пристанак на лијечење и лијечење без пристанка“, *Правни живот*, Београд бр. 9/2014); Сузум Рајко, („Право на здравље и одговорност лекара“, *Радни односи и управљање*, бр. 11/2002); Томашић Љиљана, („Осврт на проблеме, са препорукама за унапређење и развој здравственог система Републике Србије“, *Системи здравствене заштите и здравственог осигурања*, Институт за упоредно право Београд, Синдикат лекара и фармацеута Србије – Градска организација Београд, Београд 2014); Турковић К., („Право пацијента на суодлучивање према Закону о заштити права пацијената“, *Рад у Зборнику Медицина и право – содобне дилема*, Марибор, 2006); Ђирић Јован, („Живот, здравље и правда“, *Правни живот*, бр. 9/2009; „Несавесно лечење болесника“, *Правни живот*, Београд бр. 9/1995); Fallberg Lars, („Patients Rights in the Nordic Countries“, *European Journal of Health Law*, vol. 7, 2000); Црнић Ивица, („Пристанак пацијента као правна претпоставка допуштености лијечења“, *Информатор*, бр. 5737, Загреб 2009.); Чејовић Бора, („Трансплантација делова људског тела и право на живот“, *Правни живот*, Београд бр. 9/1995); Čizmić Jozo, („Pravo na pristup podacima и

medicinskoj dokumentaciji", *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, Vol. 30, 1/2009; „Ovlašteno i neovlašteno otkrivanje podataka zaštićenih liječničkom tajnom“, *Aktualnosti zdravstvenog zakonodavstva i pravne prakse*, Sveučilište u Splitu Pravni fakultet, Centar za cjeloživotno obrazovanje i Centar za medicinsko pravo, Novalja-Split, 2009; „Pravo pacijenta na obaviještenost s posebnim osvrtom na zaštitu tajnosti podataka o zdravstvenom stanju pacijenta“, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, Rijeka, 2008); Чукић Драгана, („Право на медицинску истину преко медицинске документације“, *Правни живот*, Београд бр. 9/2002); Шантрић Јелена („Право на живот и обавеза указивања лекарске помоћи“, *Правни живот*, Београд бр. 9/2009); Šegota Ivan, („Van Reusealer Potter II – „otac“ bioetike“, *Bioetički svesci*, br. 6 Medicinski fakultet Rijeka 1999); Шкрбић Ранко, Лолић Амела, Марковић-Пековић Ванда, Лепир Љубо, Латиновић Милан, Милаковић Недељко, (Политика унапређења здравља становништва Републике Српске до 2020. године, Академија наука и умјетности Републике Српске, Научни скупови, књига XXIII, Одјелене друштвених наука, књига XXVII, Бања Лука, 2012.); Шолак Здравко, („Однос обавезног и добровољног здравственог осигурања“, *Правни живот*, број 12/2009; „Развојне перспективе тржишта приватног здравственог осигурања“, *Европске реформе у праву осигурања Србије*, зборник радова, Палић 2010, Штулхофер Младен, „Медицина и човјек“, *Лјејечничке новине*, Загреб, 13/02; „Право на здравствену заштиту и здравствене реформе“, *Правни живот*, Београд бр. 9/2003; Шолак Здравко, „Промоција права на здравствену заштиту“, *Правни живот*, Београд бр. 9/2004); Štulhofer Mladen, („Medicina i čovjek“, *Liječničke novine*, Zagreb, 13/02); Шундерић Боривоје, („Тезе о економском и социјалном праву“, *Радно и социјално право*, бр: 1-3/2003).

Резултати истраживања садрже сагледавање значаја и мјеста здравствене заштите и здравственог осигурања у радном и социјалном праву као ужој научној области и грани права, у правној теорији и пракси заштите здравља, а које представља научну основу за побољшање нормативне дјелатности и које је потребно да би се унаприједила заштита права осигураника и пацијената. Дисертација садржи сазнања која се могу практично користити за побољшање регулисања наведених права. Теоријски допринос дисертације састоји се и у објашњењу начина како се здравствена заштита може уредити као основно људско право према начелима свеобухватности, континуираности, доступности, цјеловитом и специјализованом приступу разним облицима здравствене заштите и другим начелима прихваћеним у земљама ЕУ. Да би потврдио исправност приступа за који се залаже, кандидат истиче да се у свијету демократски и социјални напредак огледа у прописивању и поштовању права осигураника и права пацијената према наведеним начелима, уз чињеницу да социјално законодавство одражава и специфичности уставног и правног уређења, друштвене, економске и социјалне детерминанте здравља, историјско и културно наслеђе. У дисертацији је потврђена исправност традиционалног приступа по коме финансирање права осигураника почива на начелима узајамности и солидарности. Истраживање и упоредни преглед законских рјешења у земљама у региону показује да приликом доношења нових и промјена важећих закона треба наставити слиједити европски социјални модел и поред тренда неолибералног приступа финансирању здравствене заштите. Према

ставовима које износи кандидат, то је начин да се унаприједи систем социјалне сигурности, укључујући здравствено осигурање. Научни допринос дисертације састоји се и у томе што она садржи нова сазнања која представљају допринос за развој науке социјалног права и за афирмацију здравственог права, укључујући залагање кандидата да би права пацијената требало убудуће регулисати посебним законом, а напустити традиционалну законодавну праксу да се то чини посебним одредбама у закону о здравственој заштити, при чему кандидат свој став оправдава новим законодавним приступом у већини европских земаља.

V МАТЕРИЈАЛ И МЕТОД РАДА

У изради докторске дисертације коришћене су разне сазнајне и техничке методе својствене правној науци: нормативни, догматички, упоредноправни, историјски, социолошки и политолошки метод, а на начин својствен стандардима за писање докторске дисертације и на начин који омогућава сагледавање посматране теме у цјелини. Нормативни метод је примијењен за утврђивање значења правних норми у оквиру правног система и приједлога нормативних рјешења за унапређење законодавства (на примјер, потреба да се права пацијената уреде посебним законом). Догматички метод је коришћену сврху утврђивања стварног значења правних норми које регулишу права и обавезе осигураника и пацијента, у циљу процјене квалитета, сврсисходности и домета правила садржаних у позитивном праву и код предлагања садржаја нових и измијењених правила. Историјски метод је коришћен у циљу анализе и објашњења настанка и развоја здравственог осигурања. Упоредноправни (компаративни) метод је коришћен приликом поређења законских и других правних одредби које припадају различитим земљама и правним порецима. Примјена социолошког метода је била потребна ради сагледавања друштвеног аспекта здравствене заштите и повратног утицаја здравствене заштите на друштво, а политолошког метода у циљу проучавања стратешких документа у области јавне политике у области здравства. Статистички метод је коришћен за представљање савремених трендова у развоју заштите здравља. Поред наведених метода, за анализу правне и судске праксе је коришћена метода анализе случаја. За истраживање су коришћене и друге научне методе (синтезе, индукције, дедукције, апстракције и генерализације). Дакле, примијењени су одговарајући методи истраживања на начин како то предвиђа методологија права као научна дисциплина на трећем циклусу студија. Коришћене методе одговарају задатим циљевима истраживања.

У тексту докторске дисертације нема значајнијих одступања од плана истраживања, осим минималних корекција у погледу назива појединих подналова, те груписања садржаја у веће или мање цјелине. Рад је допуњен анализом односа социјалног права и права пацијента, односа права личности и права пацијента, а у последњој глави прегледом нових прописа о „звјездачима“ и заштити права пацијената. Наведене корекције су допринијеле побољшању структуре текста и нису нарушиле однос израђеног рада и пријаве рада.

VI РЕЗУЛТАТИ И НАУЧНИ ДОПРИНОС ИСТРАЖИВАЊА

Поређење садржаја законских одредби са захтјевима које садрже међународни документи релевантни за предмет истраживања показује да су права осигураника и пацијената већим дијелом уређена тако да омогућавају остваривање прокламованих циљева и постављених захтјева, као што је на примјер случај са актуелним документом „Здравље 2020 – Европски оквир политике здравља“. То у значајној мјери умањује традиционални патерналистички приступ пацијенту. Тако је на примјер, прописано начело добровољности и пристанка на медицински третман, а лекар је обавезан да поред бриге о здрављу пацијента, уважава његову личност и физички интегритет. Пружање здравствених услуга претпоставља захват на физички интегритет пацијента и стога представља предмет правног уређивања. Законским уређивањем права пацијената, заштита живота и здравља постаје универзална људска вриједност коју, као и остала људска права, штити правни поредак. У том смислу, као важан резултат истраживања може се навести да дисертација садржи низ препорука за нова законска рјешења, а што би могло утицати на промјену здравственог законодавства ако их прихвате надлежне институције. Као примјер може се навести препорука да се посебним законом о правима пацијената, ова права систематизују и дефинишу у складу са Европском повељом о правима пацијената. Тако се предлаже прописивање обавезе јединица локалне самоуправе да обезбиједи заштиту права пацијента одређивањем лица које ће обављати послове „савјетника за заштиту права пацијента“ и образовање „савјета за здравље“ на нивоу надлежног министарства као другостепеног органа, да се пропише могућност рјешавања спорова у вези повреде права пацијената у поступку медијације или заштите права пред надлежним судом. Да би се обезбиједила потпунија примјена права пацијената, неопходно је у оквиру цијеловитог уређивања заштите здравља становништва, донијети посебне законе о професионалној дјелатности (закон о докторској дјелатности, закон о стоматолошкој дјелатности и закон о сестринству). Овај приједлог је важан због тога што се права, обавезе и одговорности пацијената не могу посматрати одвојено од права, обавеза и одговорности здравствених радника. Да би се обезбиједило квалитетније функционисање здравственог система неопходно је посебно уредити и судску заштиту права осигураника и пацијената поводом здравствених услуга, а која је посебно важна у случају када изостане или није довољна унутрашња сталешка контрола поступака љекара и других здравствених радника. Закон обавезује здравствене установе да штите остваривање права пацијента тако што им пружају информације о правима и оспособљавају их да препознају кршење права и формализују своје жалбе.

Резултати истраживања показују да, имајући у виду значај јавног здравља за здравствену заштиту становништва, а за разлику од досадашње законодавне праксе, ову област, као и друга поменута питања, треба свеобухватно и прецизно уредити законом о јавном здрављу као посебним законом у оквиру социјалног законодавства. Као допринос дисертације може се издвојити и расправа о могућој кодификацији здравственог (медицинског) права, укључујући објашњење предности кодификације и изношење доказа да би то утицало да се побољша ниво остваривања и заштите права осигураника и пацијената, доступност здравствених услуга и квалитет

обављање здравствене дјелатности. Поменута расправа полази од дилеме познате у литератури о тома да ли би требало успоставити посебну научну дисциплину која би поред правних питања обухватала и друга питања која се односе на заштиту здравља људи, а припадају разним научним областима (медицини, економији, социологији, итд.). Као основни разлог у корист ове научне дисциплине кандидат наводи да систематско проучавање права на заштиту здравља као једног од основних права људи, тражи мултидисциплинарни приступ по коме се садржај правних правила која служе за реализацију тог права непосредно доводи у везу са знањима садржаним у разним научним дисциплинама. Полазећи од теоријских ставова изнијетих у литератури о томе који је назив одговарајући за ову нову научну дисциплину („медицинско право“ или „здравствено право“) кандидат наводи да преобладавају аргуменати у корист назива „здравствено право“.

Резултати истраживања су потврдили универзално одређење садржано у релевантним међународним документима, да се област заштите здравља не може препустити личној иницијативи, јер би у том случају сиромашни пацијенти и друге социјално маргиналне групе остале ван система заштите здравља. Управо, повезаност социјалног права и права пацијента огледа се у обавези пружања помоћи слабијим члановима заједнице и заштити пацијента. У том смислу, кандидат истиче да, иако дуготрајна економска криза угрожава достигнути ниво развоја здравствене дјелатности, она представља прилику да се на начелима хуманости и солидарности смање разлике у погледу доступности заштите здравље становништва. У прилог томе наводи да је интегрисани приступ здравственој заштити основ здравствене политике и законодавне праксе, а стога што здравствена служба не може сама промијенити здравствено стање становништва, уколико изостану друге здравствено релевантне мјере у погледу исхране, становање, водоснабдијевање, образовања, услова рада, заштите животне околине итд.

Резултати истраживања примјене законских одредби о правима и обавезама осигураника и пацијената, и резултати анализе званичних статистичких података показали су да постоји значајна разлику између садржаја законских одредби о овим правима и праксе, и поред издвајања значајних финансијских средства за обезбјеђење здравствене заштите становништва. Истраживање је показало да су права и обавезе осигураника у здравственом осигурању у Републици Српској слична истим у другим земљама које примјењују „Бизмарков модел финансирања здравствене заштите“, а који је највише примијењен у Европи. Друштвени изазови који угрожавају остваривање права осигураника и пацијената у установама здравствене заштите јесу разлике у доступности заштите здравља и несклад између нормативног и стварног. Прије утврђивања права из обавезног здравственог осигурања, мора се знати тачан одговор о томе какве су стварне могућности да се прописана права у потпуности остварују. Имајући у виду неповољну структуру осигураника, трошкове здравствене заштите по кориснику, те обим учешћа обвезника уплате доприноса у укупном финансирању здравствене заштите, а који угрожавају функционисање система здравственог осигурања код нас, предлаже се увођење просјечне јединствене стопа доприноса за здравствено осигурање. Тиме би се како сматра кандидат, постигла финансијска одрживост која треба да прати раст друштвеног бруто производа. Основни разлози за раст потребних финансијских

средстава, јесу раст средстава потребних за набавку савремене све више софистициране технологије и нове скупље методе лијечења, те за едукацију здравствених радника да прате ове промјене, као и за испуњавање стандарда здравствене заштите постављених од стране важних међународних организација. Пошто не постоје услови за повећање стопе доприноса за здравствено осигурање, истраживање је показало да треба обезбиједити додатне изворе средстава за финансирање здравствене заштите становништва. Такође, једно од рјешења јесте увођење строжије финансијске дисциплине. Да би осигураници остваривали предвиђени ниво заштите здравља, осим економског развоја и праведне социјалне политике као детерминанти, неопходно је дати већи значај примарној здравственој заштити, промоцији здравља и превенцији болести, здравственом васпитању становништва, едукацији здравствених радника, унапређењу квалитета здравствених услуга, коришћењу медицинских и информационо-комуникационих технологија у сектору здравства, те заштити животне околине итд.

Резултати истраживања су јасно приказани, правилно, логично и јасно тумачени, а кандидат је при томе показао критичност према ставовима других аутора и према законским одредбама. Резултати истраживања су потврдили хипотезе постављене у пријави теме докторске дисертације, а дати су на прегледан и правилан начин. Усмјереност закључака на промјену социјалног законодавства и свеобухватан приступ теми дисертације одражавају дуго професионално искуство кандидата стечено током обављања најстручнијих правних послова у области здравствене заштите.

VII ЗАКЉУЧАК И ПРИЈЕДЛОГ

Кандидат мр Недељко З. Милаковић је систематским истраживањем права и обавеза осигураника у здравственој заштити као све важнијег дијела социјалног права, представио тему на оригиналан начин повезујући разна теоријска становишта, упоредна законска и друга правна правила у посттранзиционим земљама у региону, и праксу здравствених установа и институција које се баве здравственим осигурањем. Тема докторске дисертације је до сада била претежно предмет парцијалних истраживања појединих питања, упркос све већем значају заштите здравља и права осигураника и пацијената у савременом социјалном праву, те и у том смислу ово истраживање представља значајан допринос радном и социјалном праву као ужој научној области унутар правне науке. Примјеном одговарајућих метода сазнања права, истражене су међународне, европске и упоредноправне карактеристике социјалног права у погледу теме истраживања и тако јасно показан правац и дат широк теоријски оквир за даља истраживања предметне области. На основу свеобухватног приступа теми докторске дисертације, формулисана су нова знања, објашњења и дати конструктивни приједлози који могу допринијети бољем нормативном регулисању и ефикаснијој примјени и заштити права осигураника и пацијената.

Рад је написан јасним и прецизним стручним језиком уз досљедну употребу научне правне терминологије, домаће и стране. Изложени ставови се заснивају на одговарајућој научној аргументацији, уз навођење и поређење са ставовима

афирмисаних аутора из ове области, при чему је кандидат показао критичност према њиховим ставовима и законодавним рјешењима.

Комисија сматра да докторска дисертација „Права и обавезе осигураника у здравственој заштити“ успјешно задовољава критеријуме и стандарде докторског рада и да заслужује позитивну оцјену. Докторска теза посједује научну вриједност, а допринос рада правној науци и пракси је евидентан, па стога Комисија има посебну част што може једногласно дати Научно-наставном вијећу Правног факултета Универзитета у Бањој Луци сљедећи

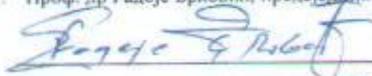
ПРИЈЕДЛОГ

1. да се докторска дисертација мр Недељка З. Милаковића, под називом „Права и обавезе осигураника у здравственој заштити“ прихвати као самосталан научни рад који задовољава захтјеве и критеријуме докторског рада, и
2. да се именује Комисија за јавну одбрану докторског рада.

Бања Лука, 13.7.2017. године

ПОТПИС ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

1. Проф. др Радоје Брковић, председник

2. Проф. др Жељко Мирјанић, члан

3. Доц. др Радојевић Драга, члан

